

Школа Юного Вченого

науково-популярний журнал Малої академії наук
для творчої молоді та її наставників

№ 5-6 (55-56) 2018 р.

МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК

ПСИХОЛОГІЯ

ФІЗИКА

АСТРОНОМІЯ

НАУКОВІ КАЗКИ

БІОЛОГІЯ

Omnia explanare! – Все роз'яснити!

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
в Міністерстві юстиції України:
серія КВ №14944-3916 Р

Школа

Юного

Вченого

Редакційна рада

С.О. Довгий, член-кореспондент НАН України,
президент Малої академії наук України

О.В. Лісовий, директор Національного Центру
«Мала академія наук України»

Головний редактор

Світлана Білоус

e-mail: svbelous24@gmail.com

Заступник редактора

Віра Білоус

Художник

Ольга Петренко

Комп'ютерна верстка та дизайн

Юлія Магай

Видавництво:

ТОВ «Мега-Мікс», Україна, м. Запоріжжя,
вул. Північне шосе, 30, e-mail: t_vivat@ukr.net

За сприяння та підтримки
Національного центру «Мала академія наук України»

ЗМІСТ

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

100 років Національній Академії наук України4

Г. Черкаська. Перші кроки академії.....5

МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК

«Майбутнє України» – свято юних науковців
та винахідників6

З досвіду роботи Малої академії наук

м. Енергодара9

З досвіду роботи міського відділення Малої

Академії Наук України

м. Конотоп Сумської області.....15

ФІЗИКА

І. Даценко, М. Паслова. Не такий страшний
бойлер, як його малюють.....18

ПСИХОЛОГІЯ

О. і О. Прокоф'єви. Чому ми стаємо об'єктами
маніпуляцій, або як не попастися на гачок25

РОЗМОВИ ПРО МОВУ

Г. Черкаська. Як вбивали мову29

АСТРОНОМІЯ

П. Давиденко. Спостереження та
фотографування зоряного неба.....32

НАУКОВІ КАЗКИ

С. Білоус. Наш внутрішній світ.....37

БІОЛОГІЯ

Наш внутрішній світ.....43

НАУКОВІ КАЗКИ

І. Стаценко. Змій.....47

ПРОЧИТАВ І ЗДИВУВАВСЯ52

На першій сторінці обкладинки
картина заслуженого художника
України О.І. Шупляка «Дідух»

НАШІ АВТОРИ

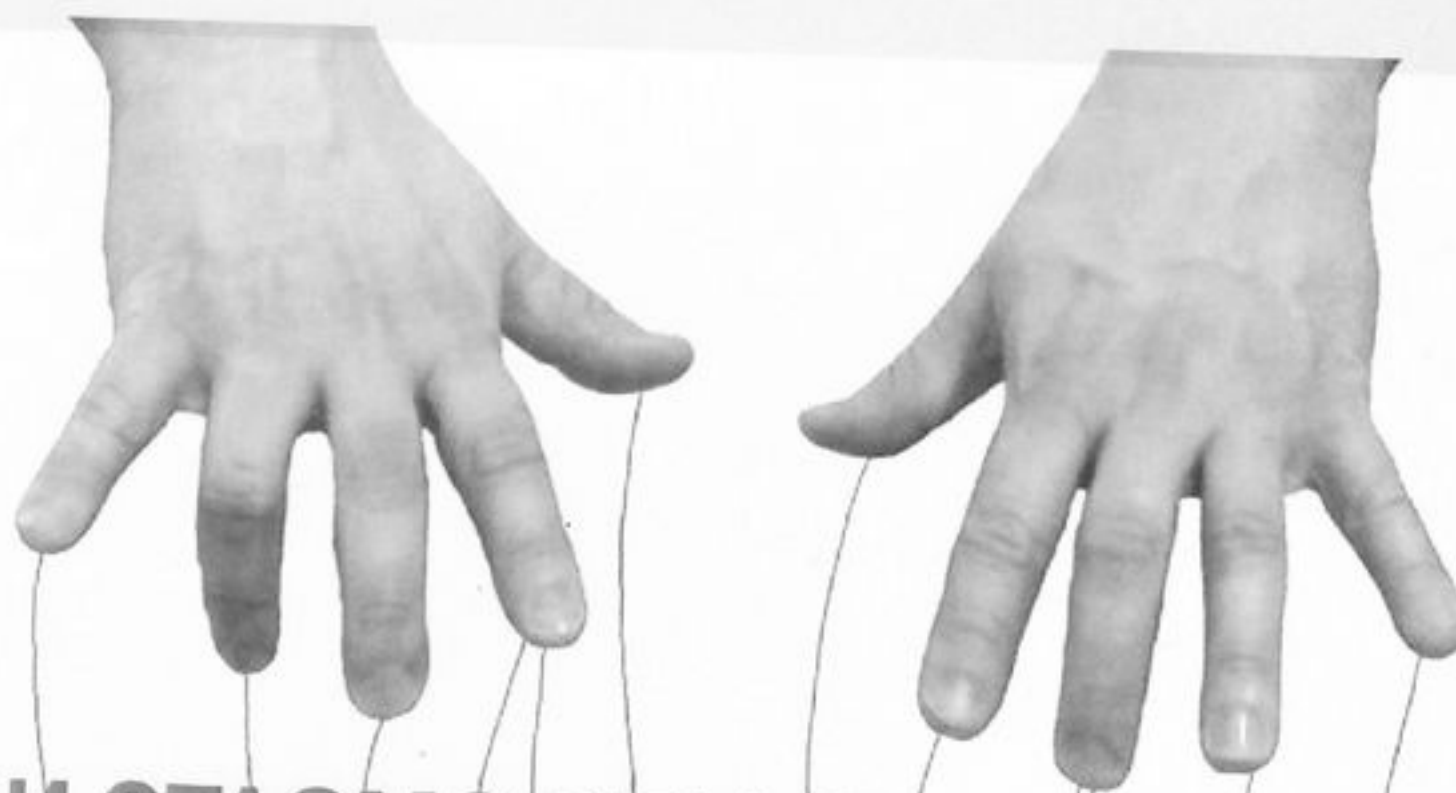
ОЛЬГА ПРОКОФ'ЄВА

Старший викладач, завідувач підготовчого відділення Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ОЛЕСЯ ПРОКОФ'ЄВА

Доцент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук, психодрама-практик (PIfA, Німеччина)

ЧОМУ МИ СТАЄМО ОБ'ЄКТАМИ МАНІПУЛЯЦІЙ, АБО ЯК НЕ ПОПАСТИСЯ НА ГАЧОК

Більшість людей не бачать пастки, у якій знаходяться

Роберт Кійосаки

СПОЧАТКУ НАЖИВКА – ПОТІМ ГАЧОК

Чому рибка попадається на гачок? Тому, що він прихований за наживку. Наживку вона може бачити, відчувати її запах, смак, звук і вібрації, а про гачок дізнається пізніше, коли проковтне наживку. Досвідчений рибалка знає, як спіймати рибку.

Якщо якась людина приховано спонукає Вас до переживання певних емоційних станів, прийняття рішень і виконання дій, які необхідні їй, а не Вам, і при цьому досягає власних цілей, то Ви на гачку. Науковою мовою: Ви вступили у маніпулятивні стосунки і стали об'єктом маніпуляції.

Що ж робить людей податливими до маніпулятивних впливів? Які характерні риси осо-

бистості мають об'єкти маніпуляції? Спробуємо розібратися у цих питаннях.

Коли рибка піймається? Що штовхає її до наживки? Голод й інстинкти. Чи думає рибка, коли бачить наживку? Ні. Коли людина є найуразливішою і попадається «на гачок» маніпулятора? Ймовірність включення особистості як об'єкта в маніпулятивні взаємини *підвищується* у кризові життєві періоди, коли попереднє ставлення до життя і способи діяльності не відповідають життєвим обставинам (наприклад, криза підліткового віку, криза 35 років, а також криза розлучення, втрата друга, смерть близької людини тощо).

Більш схильною до маніпулятивних впливів людина стає, коли у суспільстві руйнується усталена система цінностей (наприклад, теракти, надзвичайні стани, військові дії тощо). Важливими умовами включення людини у маніпуляції є психологічна неграмотність, особливості виховання (на жаль, зустрічаються родини, де маніпулювання є формою спілкування), особливості системи освіти (якщо в ній немає місця розвитку індивідуальності, свободи висловлювань, розвитку критичного мислення) і вплив засобів масової інформації. Останній є дуже потужним.

Відомий психолог І.С. Кон зазначає, що «...надлишкове, невибіркове споживання... масової культури негативно впливає на розвиток творчих позицій, індивідуальності і соціальної активності особистості».

Отже, з позиції рибки – не треба бути нерозбірливою ненажерою в інформаційному просторі.

ПЕРЕДУМОВИ УСПІХУ МАНІПУЛЯТОРІВ

Однак, є і *внутрішні передумови* включення людини в маніпуляції як об'єкта.

Пояснимо. Наша рибка може сама йти на гачок? Так. Характерними *рисами особистості* об'єкта маніпуляції, як правило, є стереотипність мислення, несформованість системи суджень, низька самооцінка, тривожність, потреба бути підлеглим, емоційна нестійкість, низька критичність, навіюваність і вразливість. Об'єкт маніпуляції має упевненість у тому, що життя в суспільстві можливе лише за умови рівняння на іншого і групу. Така людина погано пов'язує повідомлення в логічну систему, не вміє аналізувати процес спілкування і замінює аналіз подій їх малоаргументованою оцінкою, не бажає витратити сили на аналіз сумнівних повідомлень і прагне перекидати відповідальність на інших.

МАНІПУЛЯЦІЇ І ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ

Академік І.Д. Бех найбільш вразливим до маніпулятивного впливу у віковому аспекті вважає підлітків та юнаків. Чому так відбувається? Існують *вікові особистісні риси*, які штовхають підлітків і юнаків у маніпулятивні взаємини як об'єктів. Перерахуємо ці риси:

1) нерозвинена система цінностей, несформованість рефлексії і моральних переконань (у цьому віці лише відбувається активний розвиток самосвідомості, рефлексії і моралі);

2) несамостійність і залежність від дорослих (відбувається зміна соціального статусу, іде емансипація, знижується рівень ідентифікації з батьками, хоча вони ще залишаються важливим еталоном поведінки);

3) конформність (прагнення бути «як усі» допомагає виправдовувати погані вчинки, укладати угоди з совістю і є небезпечним для особистісного розвитку через добровільну відмову від критичного самоствавлення, вибір утриманської позиції);

4) нестабільність емоційної сфери і підвищена емоційність (відбувається закладення основи емоційного життя, суперечли-

вість рівня домагань та «Я-образу» в підліткові і юнацькі роки часто є чинником виникнення емоційної напруженості);

5) стереотипність мислення (підліткам і юнакам властива безкомпромісність, поділ подій на «біле» і «чорне», схильність до узагальнень без ґрунтовних підстав, часткова підміна власних почуттів, смаків, оцінок зовнішніми стандартами, які склалися у соціумі);

6) невміння аналізувати міжособистісні стосунки (абсолютизування окремих випадків взаємин, мотиви деяких вчинків не усвідомлюються внаслідок їх недостатнього логічного аналізу);

7) прагнення перекладати провину на інших і бути підлеглим;

8) слабкість волі (юнаки в порівнянні з підлітками досягають вищого рівня самоконтролю і саморегуляції, однак скаржаться на схильність до зовнішніх впливів, ненадійність, образливість, багато чого в житті підлітків і юнаків здається їм автоматичним, здійснюваним без їх волі або всупереч їй);

9) тривожність (у спілкуванні з батьками і впливовими дорослими порівняно з іншими віковими періодами помітно зростає тривожність, проблемою також є гостре переживання невдоволення собою);

10) неадекватність самооцінки (надмірна вразливість до оцінки іншими).

ЯК УНИКНУТИ ГАЧКА

Що ж ми можемо зробити, щоб запобігти включенню в маніпулятивні міжособистісні стосунки? Які якості і риси характеру потрібно розвинути для того, щоб з об'єкта стати суб'єктом міжособистісної взаємодії? Важливим є розвиток активності поведінки і зниження рівня конформності (конформність – свідоме усунення особистістю будь-яких розбіжностей з групою, в яку вона входить, і встановлення фактичної згоди з нею), розвиток критичності і зниження рівня ригідності (ригідність - неготовність і нездатність індивіда змінювати певну програму заздалегідь продуманих дій на ту, якої вимага-

ють нові умови ситуації), формування навичок суб'єкт-суб'єктних взаємин (зокрема, навичок співробітництва), розвиток емоційної стійкості і зниження рівня тривожності, формування адекватної самооцінки, розвиток самосвідомості і рефлексії.

Від того, як мине підлітковий і юнацький вік, в яких умовах перебуватиме людина, у якій взаємини потрапить і як вирішить соціальні проблеми, залежить формування подальшої моделі поведінки і особливості особистісного розвитку: чи перейде готовність маніпулювати в стабільні маніпулятивні міжособистісні стосунки, чи втратить своє актуальне значення; чи втратять домінують значення психологічні особливості віку, що роблять людину підданою маніпуляціям, чи, навпаки, закріпляться, формуючи об'єкт маніпуляції.

Випробування різних міжособистісних стосунків, у тому числі і маніпулятивних, є важливим етапом соціалізації. Повна відсутність

такого досвіду, так само, як і закріплення маніпулятивних взаємин, як пріоритетних, мало сприяє особистісному розвитку. У першому випадку в юнака сформується надмірна довірливість і наївність, у другому – цинічність і егоцентричність.

Ми поділяємо підлітків і юнаків, які є об'єктами маніпуляцій на три типи:

1. «Безтурботні» – об'єкти маніпуляції, які вважають позицію оточення більш обґрунтованою і об'єктивною за власну точку зору, їх внутрішні настанови легко трансформуються під впливом позиції групи. Часто вони знаходяться на межі різних соціальних груп та відчують вплив їх суперечливих норм і цінностей. Серед них багато легко навіюваних, емоційних людей.

2. «Консерватори» – вирізняються стереотипним мисленням. Такі люди не бажають витратити енергію і час на прийняття нестандартних рішень, їх мислення економічне, їм важко змінювати накреслену програму дій, навіть якщо умови потребують її перебудови.

3. «Тривожно-імпульсивні» – об'єкти маніпуляції з підвищеною чутливістю до подій, що з ними відбуваються, вони вразливі, схильні до тривалого переживання минулих чи майбутніх подій, мають почуття власної меншовартості і тенденцію до розвитку підвищеної моральної вимогливості до себе, занижений рівень домагань.

Виділені нами типи є чистими, однак у різних ситуаціях підлітки і юнаки групи ризику «об'єкти маніпуляції» можуть мати різні мішені, на які може вплинути маніпулятор, хоча одна з них, все ж таки, домінує. Рибак, який має різноманітне меню наживок, зловить багато риби, тому що кожна риба знайде у

меню те, що їй до вподоби, а гачок так і не побачить. Об'єкти маніпуляції, який поєднує риси декількох виділених типів, є більш небезпечними для розвитку особистості, ніж об'єкт маніпуляції чистого типу, через наявність більшої кількості мішеней.

Як не попастися на гачок? Зниженню рівня включеності в маніпулятивні взаємини як їх об'єкта сприятиме розвиток активності, впевненості, відповідальності, гнучкості поведінки, рефлексії, креативності, емоційної стабільності, вміння аналізувати взаємини, навичок протистояння маніпуляції, зниження рівня ригідності, покірності, тривожності, напруженості, почуття провини, формування адекватних самооцінок і ставлення до проблем інших, вміння контролювати емоції, нових форм міжособистісних стосунків і стійких моральних переконань щодо небезпечності пасивної поведінки.

Наостаннє наведемо слова визнаного авторитету в галузі психології лідерства, який увійшов у склад популярного переліку «50 найкращих ділових інтелектуалів світу» і який відомий в світі завдяки своїм книжкам та публічними виступами.

Ентоні Робінс

У світі, де всі когось у чомусь переконують, ви можете бути або тим, хто переконує, або тим, кого переконують.

Ви або самі спрямовуєте своє життя, або дозволяєте комусь вести себе по ньому.

Ентоні Робінс

